

ТАҚРИЗИ МУҚАРРИЗИ РАСМӢ

ба диссертатсияи Чой Миҳи дар мавзуи «Тасвири забонии ҷаҳон дар паремияҳои забонҳои тоҷикӣ ва куриёӣ» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯи ихтисоси 6D021300 – Забоншиносӣ (6D021310 – Забоншиносии типологӣ ва муқобилавӣ). – Душанбе, 2026. – 248 с.

Мутобиқати мавзӯ ва муҳтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Диссертатсияи Чой Миҳи дар мавзуи «Тасвири забонии ҷаҳон дар паремияҳои забонҳои тоҷикӣ ва куриёӣ» ба доираи мавзӯ ва масъалаҳои таҳқиқии шиносномаи ихтисоси илмии 6D021300 – Забоншиносӣ (6D021310 – Забоншиносии типологӣ ва муқобилавӣ) мувофиқат менамояд.

Диссертатсияи Чой Миҳи ба таҳқиқу баррасии муқобилавии паремияҳои забонҳои тоҷикӣ ва куриёӣ дар заминаи назарияи тасвири забонии ҷаҳон бахшида шуда, масъалаҳои ба мавзӯ алоқаманд, аз қабилӣ, муайян намудани хусусиятҳои умумӣ ва фарқкунандаи зарбулмасалу мақолҳои ду забон, таснифи мавзуии паремияҳо бо ҷузъҳои зооним, соматизм, ғизо, оила, меҳнат ва суҳанро фаро гирифтааст. Ва ин масъалаҳои мубрам мавзуи таҳқиқро собит месозанд.

Мубрамии мавзуи таҳқиқ. Забоншиносии муқоисавӣ дар солҳои охир яке аз самтҳои бонуфузи илмӣ гардида, омӯзиши тасвири забонии ҷаҳон аз нигоҳи гуногун аҳаммияти хосса пайдо кардааст. Паремияҳо – зарбулмасалу мақолҳо ҳамчун воҳидҳои устувори забон, ки дар онҳо таҷриба, хуввийят ва арзишҳои фарҳангии халқ инъикос мешаванд, яке аз муҳимтарин манобеи омӯзиши тасвири забонии ҷаҳон ба шумор мераванд.

Тавсеаи алоқаҳои илмию фарҳангии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷумҳурии Куриё дар солҳои Истиқлоли давлатӣ заруратро барои омӯзиши муқобилавии ин ду забон ва фарҳанг ба миён овардааст. Аммо то кунун паремияҳои забонҳои тоҷикӣ ва куриёӣ ба сифати мавзуи таҳқиқи мустақил ва мунтазам мавриди баррасӣ қарор нагирифта буданд. Вобаста ба ин, диссертатсияи Чой Миҳи ба ҳайси якумин таҳқиқи муназзами муқобилавӣ дар ин соҳа мубрамии илмӣ баланд дорад.

Дар даврони тараққиёт ва қавӣ гардидани ҳамкориҳои байналмилалӣ, масъалаи омӯзиши муқобилавии паремияҳои халқҳои гуногунро бештар мубрам намудааст. Дар ин самт, таҳқиқи диссертатсионии Чой Миҳи ба ҳайси забоншиносии куриёӣ, ки таҳқиқоти худро дар Тоҷикистон анҷом медиҳад, арзиши хосса дорад, зеро ӯ ба ҳарду забони таҳқиқшаванда дастрасии мустақим дорад.

Дараҷаи навгонии натиҷаҳо дар диссертатсия ва нуктаҳои илмие, ки ба ҳимоя пешниҳод мешаванд. Нахустин маротиба дар диссертатсияи Чой Миҳи паремияҳои забонҳои тоҷикӣ ва куриёӣ дар заминаи назарияи тасвири забонии ҷаҳон ба таври фарогир ва муназзам мавриди таҳлил қарор гирифтааст. Аз ҷумлаи навгонии диссертатсия инҳоро метавон зикр кард:

– нахустин маротиба маҷмуи васеи паремияҳои тоҷикӣ (зиёда аз 1400 воҳид) ва куриёӣ дар гурӯҳҳои мавзуии зооним, соматизм, ғизо, оила, меҳнат ва суҳан ҷамъоварӣ ва таснифбандӣ шудааст;

– паремияҳои куриёӣ нахустин бор дар забоншиносии тоҷик ба транскрипсияи лотинӣ (романизатсия) бо тарҷума ва шарҳи маъноии онҳо ба тоҷикӣ пешниҳод шудааст;

– хусусиятҳои умумӣ ва фарқкунандаи паремияҳо дар ду забон, аз нигоҳи ҳешутаборӣ куллан мутафовит муайян карда шудааст;

– истилоҳшиносии паремиологии куриёӣ (속담, 격언, 대언) нахустин бор дар забоншиносии тоҷик муаррифӣ гардидааст.

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаю тавсияҳои дар диссертатсия ифодаёфта. Дар диссертатсияи Чой Миҳи ҳамаи хулосаву тавсияҳои илмие, ки оварда шудаанд, дар заминаи асноди илмӣ асоснок карда шудаанд. Эътимоднокии натиҷаҳои диссертатсионӣ бо таҳлилу баррасии амиқи назариявӣ мавриди назар қарор гирифта, нуктаҳои мушаххаси методологӣ ва маводди гуногунҷанбаи таҳлилӣ низ таъмин гардидааст. Ба хотири мукамал гардонидани таҳлил, диссертант аз маҷмуи васеи зарбулмасалҳои тоҷикӣ, куриёӣ, аз ҷумла, «Фарҳанги зарбулмасал, мақол ва афоризмҳои тоҷикию форсӣ» дар таълифи М. Ҷозилов, Я.И. Калонтаров ва корпусҳои забони куриёӣ истифода намудааст.

Ҳаҷм ва сохтори диссертатсия. Диссертатсияи Чой Миҳи дар мавзуи «Тасвири забонии ҷаҳон дар паремияҳои забонҳои тоҷикӣ ва куриёӣ» аз муқаддима, се боб, хулоса, рӯйхати адабиёт ва замимаҳо иборат аст. Ҳаҷми умумии диссертатсия 248 саҳифаи чопи компютерио ташкил медиҳад.

Дар муқаддимаи диссертатсияи Чой Миҳи мубрами мавзуи таҳқиқ асоснок шуда, дараҷаи таҳқиқии мавзуи илмӣ ва робитаи он бо барномаҳо ва мавзӯҳои илмӣ баён гардидааст, инчунин, мақсаду вазифаҳо, объекту предмети таҳқиқ, асосҳои назариявӣ ва методологии таҳқиқ, навгонии илмии таҳқиқ, нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда зикр гардида, аҳамияти назариявӣ ва амалии таҳқиқ муайян шудаанд.

Боби аввали диссертатсия «Асосҳои назариявии таҳқиқи паремия дар забонҳои тоҷикӣ ва куриёӣ» унвон дошта, аз 4 зербоб иборат аст.

Зерфасли якуми ин боб «Назаре ба шарҳи мафҳуми «паремия» ва таҳқиқи он дар забоншиносии тоҷик» ба таърихи ташаккулу рушди паремиология дар забоншиносии тоҷик бахшида шуда, дар он диссертант маълумоти фарогир оид ба осори классикони адабиёту забоншиносии тоҷик – Рӯдакӣ, Саъдӣ, Фирдавӣ - пешниҳод менамояд. Ҳамчунин, ба дастовардҳои забоншиносони тоҷик Я. Калонтаров, М. Фозилов ва дигарон дар соҳаи паремиология иртиқоъ шудааст.

Зерфасли дуюми боби аввал «Оид ба мафҳуми «паремия» дар забони куриёӣ» унвон дошта, нахустин бор дар забоншиносии тоҷик истилоҳоти асосии паремиологии куриёӣ - 속담, 격언, 대언 - бо шарҳи мукамал ва таносуби онҳо бо истилоҳоти тоҷикӣ муаррифӣ мегардад. Ин зерфасл ба хонандаи тоҷик дарки саҳеҳтари паремиологияи куриёиро муяссар менамояд ва аз нигоҳи навгонӣ арзишманд аст.

Зерфасли сеуми боби аввал «Тасвири паремиологии ҷаҳон ҳамчун ҷузъи тасвири забонии ҷаҳон» унвон дошта, заминаи назариявии тамоми таҳқиқотро фароҳам меоварад. Диссертант мафҳуми «тасвири забонии ҷаҳон»-ро бо истинод ба олимони рус – Апресян, Серебренников, Телия шарҳ медиҳад ва иртиботи онро бо паремияҳо мушаххас менамояд.

Боби дуюми таҳқиқот «Мавқеи зарбулмасалу мақолҳо дар забонҳои тоҷикӣ ва куриёӣ» номгузорӣ шуда, аз як фасл ва панҷ зерфасл иборат аст. Дар ин зерфаслҳо гурӯҳҳои мавзуии паремияҳо – таснифи умумии мавзӯӣ, паремияҳо дар бораи сухан ва гуфтор, паремияҳои дорои зооним, паремияҳои соматикӣ ва паремияҳои дорои номи ғизо мавриди таҳлили муқоисавӣ қарор дода шудааст.

Муаллиф дар ин боб корпуси васеи паремияҳои тоҷикӣ ва куриёиро ҷамъоварӣ намуда, барои ҳар гурӯҳ намунаҳои мушаххас оварда, тарҷума ва шарҳи онҳоро пешниҳод мекунад. Таваҷҷуҳи диссертант ба гурӯҳи паремияҳои зоонимӣ назаррастар аст, зеро ин гурӯҳ дар ҳарду фарҳанг бой ва тасвиргар мебошад. Аз натиҷаи таҳлил маълум мегардад, ки паремияҳои тоҷикӣ ва куриёӣ дар ин гурӯҳ бо вучуди тафовутҳои миллию фарҳангӣ умумиятҳои маъноии назаррас доранд.

Боби сеуми кори диссертатсионӣ «Вижагиҳои забонию фарҳангии зарбулмасалу мақолҳо дар забонҳои тоҷикӣ ва куриёӣ» ном дошта, аз се зерфасл иборат аст. Дар зерфаслҳои ин боб диссертант ба пажӯҳиши паремияҳои оила, паремияҳо оид ба арзишҳои миллию фарҳангии сухан

ва паремияҳои меҳнатӣ диққати хоса зоҳир намудааст. Мушоҳида нишон медиҳад, ки диссертант дар таҳлилу баррасии ин масоил низ муваффақ буда, барои мувофиқи талабот ҳаллу фасл намудани онҳо кӯшишҳои қобили таҳсин анҷом додааст.

Хулосаи диссертатсияи Чой Миҳи, ки аз 16 зербанд иборат буда, фарогири муҳимтарин бардоштҳои илмии муаллиф мебошад ва дар охири ҳар банд истиноди зарурӣ ба мақола ва таълифоти доктарабон дараҷаи илмӣ оварда шудааст. Инчунин, пас аз хулосаи умумии қисми илмӣ, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот пешниҳод гардидааст.

Дар маҷмӯъ, бо бовару эътимод гуфтан мумкин аст, ки диссертант Чой Миҳи аз ӯҳдаи ҳаллу муваффақонаи масъалаи ба ӯ вогузоршуда ба хубӣ баромадааст. Диссертатсия бо сабаку услуби роҷиҳи илмӣ ва забони шевоу раван навишта шуда, ҳамҷамин хулосаҳои баровардашуда эътимоднок, манфиқан солимӯ устувор ва қобили қабул мебошанд.

Аҳамияти назарӣ ва амалии диссертатсия дар он зоҳир мегарданд, ки аз маводди диссертатсия метавон ҳангоми таҳия ва таълифи бахше аз китобҳои дарсии забоншиносии муосири тоҷик, навиштани диссертатсияҳои номзадӣ докторӣ ва рисолаҳои магистрӣ бакалаврӣ истифода бурд. Натиҷаҳои таҳқиқот барои таҳияи луғатҳои муқоисавӣ тоҷикӣ-қурӣ, баргузориҳои курсҳои махсус оид ба паремологияи муқобилавӣ ва забоншиносии байнифарҳангӣ, инчунин, ҳангоми омӯзиши забони қурӣ ва тоҷикӣ ба сифати забони хориҷӣ аҳамияти амалии баланд доранд. Диссертатсия дар густариши масъалаҳои иҷтимоӣ, ки забоншиносӣ ҳама аз онҳост, ҳама назаррас дорад.

Наشري натиҷаҳои таҳқиқ аз рӯи мавзӯи диссертатсия. Натиҷаҳои таҳқиқ аз рӯи мавзӯи диссертатсия дар 7 мақолаи муаллиф, ки 3 адади онҳо дар маҷаллаҳои илмӣ тақризишавандаи шомили феҳристи ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон инъикос ёфтаанд.

Мутобиқати барасмиятдорӣ диссертатсия ба талаботи Комиссия. Диссертатсияи Чой Миҳи дар мавзӯи «Тасвири забони ҳама дар паремияҳои забонҳои тоҷикӣ ва қурӣ» барои дараҷаи докторӣ илмӣ доктори фалсафа (PhD) аз рӯи ихтисоси 6D021300 – Забоншиносӣ (6D021310 – Забоншиносии типологӣ ва муқобилавӣ) дар сатҳи зарурӣ илмӣ анҷом ёфта, аз ҳамаи мазмун ба талаботи мавҷуда мутобиқ мебошад. Диссертатсия ба талаботи Дастурамал оид ба тартиби барасмиятдорӣ диссертатсия, автореферати диссертатсия ва дигар маводди илмӣ, ки бо фармоиши раиси Комиссияи олии аттестатсионӣ

назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27 декабри соли 2024, №493 тасдиқ шудааст, мувофиқат дорад.

Автореферати диссертатсия (ба забонҳои тоҷикӣ ва русӣ) ба мухтаво, мазмун ва натиҷаҳои асосии диссертатсияи Чой Миҳи таҳти унвони «Тасвири забонии ҷаҳон дар паремияҳои забонҳои тоҷикӣ ва куриёӣ» мутобиқ буда, ба талаботи «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ», ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 тасдиқ гардидааст, ҷавобгӯ мебошад.

Эродҳо ва ҳолатҳои баҳсталаб доир ба диссертатсия. Бо вучуди баҳои мусбате, ки дар тақриз баён гардид, дар диссертатсияи мазкур баъзе камбудихо, ҳолатҳои баҳсталаб, ғалатҳои имлоию дастурӣ ҷой доранд, ки дар байни онҳо ҳолатҳои зеринро метавон ҷудо намуд:

1. Унвонҷӯ дар муқаддимаи диссертатсия ба тазод дучор омадааст: аз як тараф иддао мешавад, ки мавзӯ «ваҷҳи таҳқиқоти махсуси муназзаму фарогир қарор нагирифта буд», аз тарафи дигар, дар ҳамон муқаддима ба рисолаҳо ва таҳқиқоти А.С. Ким, Л.В. Шим ва О.В. Кузнетсова дар соҳаи паремиологияи куриёӣ ишора мешавад. Ин тазод бояд заруртар асоснок карда шавад ва навгонии таҳқиқот нисбат ба корҳои пешин равшантар баён гардад;

2. Зерфасли назариявии 1.3 оид ба «Тасвири паремиологии ҷаҳон ҳамчун ҷузъи тасвири забонии ҷаҳон» бо назардошти он ки ин мафҳум мафҳуми марказии тамоми диссертатсия аст, аз назари ҳаҷм ва мукаммали заиф мебошад. Методикаи мушаххас оид ба он ки чӣ гуна паремияҳо тасвири забонии ҷаҳонро инъикос мекунанд, баён нагардидааст. Дар натиҷа, мафҳуми «тасвири забонии ҷаҳон», ки дар унвони диссертатсия ва боби якум зикр шудааст, дар таҳлили бобҳои 2 ва 3 бо мукаммалии лозим истифода намешавад;

3. Дар зерфаслҳои 1.1 (назаре ба шарҳи мафҳуми паремия ва таҳқиқи он дар забоншиносии тоҷик) ва 1.4 (муносибати истилоҳоти паремия, зарбулмасал, мақол дар забоншиносӣ) такрорӣ зиёдро дидан мумкин аст. Зеро муаллифон якхела (Пермяков, Шанский, Кунин, Тилавов) дар ҳарду қисм бо мазмуни монандӣ фикрҳо иқтибос оварда шудаанд;

4. Дар қисмати сеюми вазифаҳои таҳқиқот оварда шудааст, ки «баррасӣ кардани усулҳои интиқоли зарбулмасалҳои тоҷикӣ ба забони куриёӣ», вале дар диссертатсия ҳамчун таҳлили мустақили муаллифӣ вучуд надорад. Муаллиф баъзан ба тарҷума ишора мекунад, аммо бе тафсири назариявии усулҳо (тарҷумаи айнан, монандии қиёсӣ, тарҷумаи тавсифӣ, транскрипсия);

5. Дар баъзе ҷойҳои диссертатсия ғалатҳои имлоӣ ва техникӣ мавҷуданд (аз ҷумла, дар саҳифаҳои 11, 24, 54, 50, 53, 57, 106, 107, 110, 111 ва амсоли инҳо).

Камбудиву норасоии зикршуда, дар маҷмӯъ, аҳамияти назарӣю амалии диссертатсияи мазкурро коста намекунанд ва ба муқтавои кортаъсири манфии зиёд намерасонанд.

Дар маҷмӯъ, диссертатсияи Чой Миҳи дар мавзӯи «Тасвири забони ҷаҳон дар паремияҳои забонҳои тоҷикӣ ва қуриёӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) аз рӯйи ихтисоси 6D021300 – Забоншиносӣ (6D021310 – Забоншиносии типологӣ ва муқобилавӣ) пешниҳод гардидааст, дар сатҳи баланди илмӣ ба анҷом расида, ба талаботи бандҳои 31, 33, 34 ва 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯйи ихтисоси номбаршуда мебошад.

Муқарризи расмӣ:

доктори фалсафа (PhD), дотсенти кафедраи забони англисӣ ҳамчун ихтисосӣ дуҷуми Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни

Усмонзода Шохрух

«19» майи соли 2026

Суроға: 734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Душанбе, н. И. Сомонӣ, кӯч. Х. Шерозӣ, х. 16/5
Тел.: (моб.) (+992) 111-23-00-23
E-mail: shohrux.usmonov@mail.ru

Имзои Ш. Усмонзодаро тасдиқ мекунам
Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси ДДОТ ба номи С. Айни

Қодирзода Сайвалӣ Муҳибулло

Суроға: 734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 121
Тел.: +992 (37) 224-13-83; +992 (37) 224-18-01.
E-mail: info@tgpu.tj; сомонаи расмӣ: www.tgpu.tj

«19» майи соли 2026